նցա նման անձերից բաղկացած խմբի ոյժից վեր է Թատրօնական արշաւը:

Ի դէպս պ. Սարգսարեանցի բենեֆիսի մասին. Թատրօնական մասնաժողովին ներելի չէ ամեն մի գերասանին, որը առաջին անգամն է բեմը դուրս գալիս, բենեֆիսներ նշանակել:

Եթէ մասնաժողովը ամեն մի գերասանին ուզում է բենեֆիս տալ, գոնէ տեղերի գները սովորական նշանակէ: Եթէ այդ երեկոյ տեղերի գները սովորական լինէին, գուցէ 1-ին, 2-դ և 3-դ կարգերը ամենևին դատարկ չը լինէին, այն ինչ մնացած բոլոր աթոռները ծախված էին:

Գները աւելացնելով չէ կարելի դեֆիցիտները ծածկել (եթէ ենթադրենք, որ բենեֆիսի կէսը մասնաժողովինն է), այլ դրանով և ամեն մի գերասանին բենեֆիսներ տալով, նոքա կարող են աւելի ևս մեծանալ:

Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՕԴԻՑ ստացանք տիկին Նինօ Առաքելեանցից 25 րուբլ յօգուտ վասպուրականի հայ սովատանջներին:

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ պ. Ս. Բաբանսեան ուղարկում է մեզ 34 ր. յօգուտ վանի սովատանջների և գրում է մեզ հետեւեալ նամակը. «կամենալով մի փոքրիկ օժանդակութիւն հասցնել Հայաստանի սովատանջ գաւառներին և որպէս զի այս փոքր բաժին կրթող նշանակութիւն ունենայ մանուկ սերնդի համար, ես իմ տանը մանկական ներկայացում սարքեցի, որից գոյացած արդիւնքը, 34 ր. յանձնում եմ ձեզ, իբրև հասարակական պաշտօնեայի, որպէս զի ուղարկէք ուր հարկն է: Միշտ կենդանի օրինակները աւելի զօրեղ, աւելի կրթող ազդեցութիւն են ունեցել, քան վերացական գաղափարները: Ցանկալի է, որ այսպիսի մեծ ճգնաժամում, երբ հայութեան բաղդն է որոշվում, հասարակութեան գործող դասը ընդհանուր օգնութենից օգուտ քաղելով, աշխատէր ազդել մանուկ հայութեան վրա, ներշնչէր նրա մէջ ազգասիրական գաղափարներ: Գուցէ այդպիսով ապագայում ապրիլ չէինք ունենայ գանգատվելու հայերի սառնասրտութեան վրա»:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ պ. Մ. Ա. Գ—եան ուղարկելով մեզ 14 րուբլ յօգուտ վանի սովատանջներին աւելացնում է. «Ես ժողովեցի այստեղ 20 րուբլ և յանձնեցի այդ գումարը մի պարոնի, որ նոյնպէս նուէրներ էր հաւաքում նոյն նպատակով: Կարծեմ նա արդէն ուղարկել է իր ժողոված գումարը «Մեղու» լրագրին: Իսկ ես շարունակելով հանգանակութիւնը հաւաքեցի ահա 14 րուբլ հետեւեալ անձինքներից: Օշական գիւղի բնակիչ Մկրտիչ Մօրիկեանց հաւաքեց 7 րուբլ իր գիւղում, իսկ այստեղ հետեւեալ պ. պ. տուեցին. Աբրահամ Մանուկեան 1 ր., Նիկողոս Յովսէփեան 1 ր., Յովհաննէս Մուրատեան 1 ր., Ղազար Պապաջանեանց 3 ր., և Վախտանգ Փարսադանեան 1 րուբլ: Ընդամենը 14 րուբլ»:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ կարապետ վարդ. Այվազեանից ստացանք 10 րուբլ յօգուտ վասպուրականի սովատանջների:

—

Ստացանք ցեխեվալցի Միքայէլ Յովհաննէսեան Մէրուրեանութեանցից 5 րուբլ յօգուտ վասպուրականի սովեալների:

—

«Արարատեան» ընկերութեան համար ստացանք 2 րուբլ ԿԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ, պ. Յովակիմ Պեկլարեանից:

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ ստացանք յօգուտ վասպուրականի սովալուկների 5 րուբլ: Նուիրատուները սրանք են, որոնցից իւրաքանչիւրը մի մի րուբլ են տուել. Հայրապետ, Յովհաննէս, Թումիջար, Ջամբուլատ և Լիզա Ջարգարեանք:

—

Ռուսաց «Голосъ» լրագրում տպվեցաւ մի հեռագիր առաջնորդող յօդուած հրէաների մասին (№ 76): Լրագիրը այն կարծիքն է յայտնում որ հարկաւոր կը լինէր ռուսաց հրէաներին պետութեան միւս հպատակների հետ հաւասար քաղաքական իրաւունքներ տալ:

—

Կիրակի, 30-ին մարտի, կայացաւ ԹԻՖԼԻՍԻ փողովարանում թիֆլիսի փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը: Նախագահում էր Գէորգ Եւանգուլով: Ընկերութեան տարեկան հաշիւը և զեկուցումը կարդացվելուց յետոյ, եղան վիճաբանութիւններ: Խորհրդի պատգամաւորներ ընտրվեցան պ. պ. Գ. Եւանգուլով և Պ. Մելիք-կարակօզով: Վերստուգող յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցան պ. պ. Ա. Փիրիմիւով, Գ. Տէր-Աղէքսանդրով և Ն. Գարսոևով:

—

Խնդրում ենք մեր բաժանորդներից, որոնք իրանց հասցէն փոխում են, ուղարկել խմբագրութեանը երկու եօթ-կոպէկանոց փոստի մարկա և նոր ադրէսի հետ նամակի մէջ յիշել թէ մինչև այս ժամանակ ո՞ր քաղաքումն էին ստանում «Մշակը» որպէս զի գրքից ջնջենք նրանց հին ադրէսը և գրենք նորը: Եթէ ոչ, մեր հազար բաժանորդներին չենք կարող անգիր յիշել թէ պ. Կիրակոսեան կամ Մարտիրոսեան ինչ քաղաքումն էր ապրում և ո՞ր քաղաքից նրա հին ադրէսը պէտք է ջնջենք: Նամակը պէտք է այս ձևով գրել. «Ես ստանում էի մինչև այժմ «Մշակ» լրագիրը այս ինչ քաղաքում (գրել քաղաքի անունը), իսկ այժմ խնդրում եմ ուղարկել ինձ ձեր լրագիրը այս հասցէով (գրել նոր հասցէն)»:

—

Հինգշաբթի, ապրիլի 3-ին, Ամառային Թատրոնում կը լինի յօգուտ սովատանջների գրականական-երաժշտական երեկոյ կենդանի պատկերներով, երեկոյի նպատակին յարմար, նկարիչ Կօլլինի աշխատութեամբ: Կը մասնակցեն տ. Ն. Գ. Ղամբարեան, օր. Վ. Բ. Խօսրօվեան, օր. Սիրանոյշ, պ. պ. Մէսխի, Ադամեան և ուրիշներ: Թատրօնական օրկէստրը կը կատարէ պ. Չուխաջեանի «Արշակ II»-ի ուվերտիւրան, իսկ օր. Սիրանոյշը նոյն հեղինակի «Ave Maria» ռօմանսը: Յուսով ենք, որ մեր հասարակութիւնը անտարբեր չի մնա դէպի այսպիսի մի նպատակով տուած երեկոյ, մանաւանդ, որ տեղերի գինը սովորականն է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Բերլին, մարտի 31

Այստեղ նորերումս հիմնվել է մի ընկերութիւն, որ նպատակ ունի էլէկտրականութեանը որքան կարելի է նշանակութիւն տալ արուեստագործութեան մէջ և նրան գործադրել ոչ միայն իբրև լուսաւորող սկզբունք (լապտերներ), և իբրև միջնորդ գրագրութեան մէջ (հեռագիր), այլ նոյնպէս իբրև շարժիչ ոյժ (motor): Օրինակ նպատակ կայ մի էլէկտրական երկաթուղի կառուցանել այստեղ քաղաքի մէջ, որ չինած կը լինի տների կտուրների մակերևոյթին: Այս ընկերութեանը, որ «Electrotechnischer Verein» անուն է կրում, նախագահում է պ. Ստեֆան (Stephan), կայսրութեան փոստերի և հեռագիրների կառավարիչը: Անդամների թւում երևելի արուեստագործներ և ուսումնականներ են գտնվում, ինչպէս պ. Վէրնէր Զիմենս, Հէլմհօլց և Կիրխօվ պրոֆէսօրները և այլն: Ընկերութիւնը երկու ամսվայ մէջ հասաւ իր անդամների թւի վերաբերութեամբ 2000-ի, մի թիւ, որին սովորաբար դժուարութեամբ են հասնում որ և է ընկերութիւններ:

Այժմ էլէկտրականութիւնը օրվայ հարց է դարձել և նրան աշխատում են ամեն ձևով գործադրել: Նորերումս, օրինակ, պ. Զիմէնս (Siemens) Լօնդօնում փորձեր է արել էլէկտրական լուսի ազդեցութեան վերաբերութեամբ բուսականութեան վրա և նրան աջողվել է ծաղիկների (գլխաւորապէս խացինտների) կոկոնները մի քանի ժամվայ մէջ ծաղկեցնել էլէկտրական լուսի ազդեցութեան միջոցով: Այս փորձերը այստեղ, Բերլինի մէջ էլ, կրկնվեցան ընկերութեան վերջին նիստի ժամանակ: Դա նոր գիւտ չէ, որ լոյսի կապոյտ և մանիշակագոյն ճառագայթները աւելի մեծ ֆիզիօլօգիական ազդեցութիւն ունեն, քան թէ կարմիր, դեղին և կանաչ ճառագայթները և որ էլէկտրական լոյսը գլխաւորապէս «ֆիզիօլօգիապէս ազդող» ճառագայթներից է բաղկանում, բայց այդ փորձերը ծաղիկների վրա բոլորովին նոր են:

Մի այլ պարոն գործ է ածում էլէկտրական լոյսը և բժշկական հետազօտութեան համար, մանաւանդ ներքին օրգանների: Երկաթի թելը, որոնցով անցնում է էլէկտրական հոսանքը, նա շրջապատում է ապակիի մի բարակ խողովակով և մտցնում է այդ խողովակը, օրինակ, բողազի, ականջի, կամ մի այլ օրգանի մէջ առհասարակ, որին պէտք է հետազօտել: Այդպիսով հետազօտվող օրգանը ներսից լուսաւորվում է էլէկտրական հոսանքի լուսով: Նրան աջողվել է մի ձուկի ստամոքսի մէջ այս տեսակ խողովակը մտցնել, որից ձուկը, չարունակելով լողալ, բոլորովին թափանցիկ դարձաւ և այն աստիճան թափանցիկ, որ կարելի էր նրա ներքին կազմուածքը հեշտութեամբ տեսնել: Այս փորձը ձուկին բոլորովին չը վնասեց և դրանից յետոյ, երբ խողովակը հանեցին, նա կրկին առաջվայ տեսքը ընդունեց:

Այս անգամ թոյլ եմ տալիս ինձ գիտութեան շրջանից այսպիսի նորութիւններ հաղորդել, մտածելով որ դրանք հետաքրքիր կարող են լինել «Մշակի» ընթերցողների համար:

«Մշակի» համարները կանոնաւոր կերպով ըստանում եմ: Դր. Նիկողոսեանի յօդուածները ես մեծ համակրութեամբ կարդում եմ և մանաւանդ հաւանում եմ նրա թէև երբեմն ծանր, բայց չափազանց բազմատեսակ և ճոխ լեզուն:

Կ. Պօլսի ընկերութիւնների մինչև այժմ չը միանալը ինձ զարմացնում է: Դա ինչ տարօրինակ ձգտումն է, հայերի մէջ, անդադար և չարունակ նոր ընկերութիւններ հիմնել, փոխանակ աշխատել եղածները պահպանելու և բոլորի ոյժերը կենտրոնացնելու: Ես բոլորովին համաձայն եմ այն դատողութիւնների հետ, որ «Մշակը» անում էր այս առիթով:

Ստացայ «Die Oeconomische Lage» բրօշիւրի մի քանի օրինակներ և տարածեցի մեր բարեկամների մէջ:

Ահա ինչ է գրում ինձ այդ բրօշիւրի առիթով մեր բարեկամ հօլլանդացի Փ. Դ., որին նոյնպէս ուղարկեցի բրօշիւրը:

«Խիկոյն վերջացրի «Die Oecon. Lage der Armenier in der Turkei» բրօշիւրի ընթերցանութիւնը: Ես կարող եմ երևակայել, ինչքան անմխիթար պէտք է լինի հայերի դրութիւնը Թիւրքիայում և ինչպէս նրանց թշուառ դրութիւնը մօտ է ձեր սրտին, մանաւանդ որ անզօր էք զգում ձեզ նրանց օգնելու: Դարձեալ անգլիացիներն են այն միակ ազգը որ հնար կունենային օգնել հայերին, բայց այժմ Անգլիան ունի մի կառավարութիւն, որ իմ կարծիքով, մարմնացած անազնւութիւն է: Մեզ էլ զայրացնում է այն եղանակը, որով Դիզրաէլի վարվում է մեր երկրացի տրանսվալցիների հետ: Այդ ամօթալի կառավարութենից հայերն էլ ոչինչ օգնութիւն սպասելու չունենն: Եթէ, մինչև անգամ, Թիւրքիան ընկնելու լինի, ձեր ցեղակիցների համար, իմ կարծիքով, ոչինչ բարելաւութիւն սպասել չէ կարելի: Այն ժամանակ Փոքր-Ասիան կատարելապէս կը տիրապետվի անգլիացիներով, որոնք եթէ չարունակելու լինեն այնտեղ Բիկօնսֆիլդի քաղաքականութեան եղանակը, նոյնը կանեն հայերի հետ, ինչ որ անումեն նրանց հետ Թիւրքերը, իսկ գուցէ աւելի էլ վատ կը վարվեն նրանց հետ»:

Ահա եւրոպացու, հօլլանդացու կարծիքը Բիկօնսֆիլդի կառավարութեան մասին:

Եւ դա անհատական կարծիք չէ: Շատերը Եւրոպայում բաժանում են այդ կարծիքը Անգլիայի այժմեան կառավարութեան մասին:

Չէ կարելի չուրախանալ որ այս բրօշիւրը, ինչպէս տեղեկանում եմ «Մշակից», այժմ թարգմանվում է և ռուսերէն լեզուով, որովհետև որքան աւելի տարածվեն տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, այնքան լաւ է: Գուցէ երկրի դրութեան չը ճանաչելն է պատճառը, որ նրա վրա այն ուշադրութիւնը չեն դարձնում, որին նա արժանի է:

Անդրէաս Արծրունի

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, մարտի 16/28

Հզօր ազգասիրութեանդ շնորհիւ, մեզ այ՛ նուէրք ռուսահայոց եղբարց յորդահոսան կը ժամանին: Սոքա ամենքեան ըստ ձեր հաշւոյ թէև 14,000 րուբլի են, 13,000 րուբլին ըստ մերի հաշւոյ սոսկ ձեր հանգանակութեան, իսկ 1200 րուբլին «Մեղու» լրագրոյ հանգանակութեան արդիւնք են *):

Մենք, սաստ Տէր, ամենայն ճիգ կը թափենք, հայրենեաց պէտոյից չափով, մեր հանգանակութեան գումարն մեծցնելու համար, առաջի մեր աչաց ունելով միշտ սերմացանութեան խնդիրն, առանց որոյ, ընդ անվերջանալի սովոյ կռվել մեզ հարկ պիտի լինի: Դուք ձեզէն գիտէք, թէ որչափ բազմապահանջ է մեր պաշտօնին այս մասն, ուստի կը համարձակինք յիշեցուցանել ձեզ, թէ հարկ կայ յետին բարձր հրաւէր մի ևս կարդալու մեծ հայ վեհաւականութեան, որ եթէ զաշխարհ հայոց չէ կարող գնել, այլ ապահով եմք թէ կարող է գէթ սորա մարդն փրկել:

Այս առթիւ կը յղեմք ձեզ, մեր այսօր հրատարակած մի յայտարարութիւնն որ զուրկ չէ ի կարևորութենէ այսպիսի պարագայից մէջ:

Վանայ հեռագրական ճանապարհն վերահաստատուեցաւ:

Ահա վասպուրական և Բասենոյ աշխարհք, որոց միմիայն հացին համար մեր գանձն սպառեցաւ, այսպէս նօթեալ կաղաղակին:

Վան 6/18 մարտ.

«Իբրև կայսերական շնորհք, մեր խնդրած երկու հարիւր քիլէ ցորենոյ վերաբերեալ հեռագրոյն դեռ պատասխանն չառինք: Էլպաքի, Գազայի մէջ, քան զհարիւր առաւել ոգիք սովաման եղան, միւս գաղանք, նոյնպէս թշուառ վիճակի մէջ չեն, ճանապարհք ձմեռան պատճառաւ խափանեալ են, որոյ համար հզօր և արագ օգնութեանց կարօտ եմք»: Երեմիայ Եպիսկոպոս

Վան, 11/23 մարտ.

«Այսօր ձեր հեռագիրն ընկալայ, հոս քաղաքի մէջ արմտիք չը կան, գաւառիս ամբարն մէջ միայն տասն օրվան համար ցորեան կայ, եթէ ի Պիթլիսէ մեր խնդրած յիսուն հազար քիլէ ցորեանն չի հասնի, ապրել դժուարին և անկարելի պիտի լինի»: Աղաթօն

Թիֆլիս 14/26 մարտ.

«Վանէն կը հեռագրեն թէ Աղբակայ մէջ սովն անբացատրելի կերպիւ սաստկացած է, 150 ոգի անդ սովաման եղած են, հարիւրաւոր աղջկունք ի գիւղօրէից փախստական վանայ քաղաքին փողոցներուն մէջ կը թափառին և կը պառկին, երեք հարիւր մանուկ անօթութենէ հիւանդ են, Խրիմեան Արքեպիսկոպոս սոցա համար հիւանդանոց մի բանալ ձեռնարկած է, օգնեցէք սմա այս բարի ձեռնարկութեան համար:

Առանց զօրաւոր օգնականութեան, վասպուրական պիտի կորնչի, մեծաքանակ գումարք միայն զայն կրնան փրկել: «Մշակ» լրագրոյ խմբագիր

Արծրունի

Վան 14/26 մարտ.

«Հեռագրական թելոց տասն օրուընէ ի վեր ընդհատման պատճառաւ ուշ այլ ի նոյն ժամու ձեր 14, 15, 17, 20 Թուականաւ հեռագրերն ստացանք. քաղաքն թշուառ, այլ գաղանք մանաւանդ Պաչգալէ, Շիճաք, Մոկս և Խառաշոր ահաւոր վիճակի մէջ են. Մասնախմբեր հաստատած եմք. վստահ եղէք ի սեզ, ձմեռան անձայն դժուարութիւնք կը յաւուցանէ մեր ճգնաց:

Մեր թշուառութեան առաջին պատճառն այս է, զի վեց ամիս յառաջ անխոհեմաբար արմտիք ծախուեցան: Յարքոնի ամբարէ Պիթլիսի ցորեան խնդրեցինք, այլ Վիլայէթի կառավարութիւն դժուարութիւն կը յարուցանէ փոխադրութեան մասին, եթէ խիստ և արագ հրամանաց զօրութեամբ ի Պիթլիսէ մեզ օգնութիւն չի հասնի, բնաջինջ պիտի լինիմք: Շնորհակալութիւն առ ամենայն բարերարս մեր»: Նախագահ Սովելոց Մասնախմբի

Խրիմեան

Կարին 4/16 մարտ

«Ի բաց առեալ Քարաքիլիսէի սովեալներն, Ալաշկերտի քաղաքին մէջ 2600 ոգի օրական պարենոյ յետին աստիճան կարօտ են: Ձեր յղած գումարն անբաւական է»:

Սովելոց Մասնաժողովոյ Ատենադպիր

Պալարեան

Կարին 1/13 մարտ

«Բասենոյ դաշտի բնակիչք ամենքեան հացի կարօտ են. կաղաչեմք զի Ալաշկերտի համար ձեր յղած գումարի կէսն Բասենոյ դաշտին յատկացնէք, սոցա սերման կարօտն գրով պիտի յայտնեմք»:

Սովելոց Մասնաժողովոյ Ատենադպիր

Պալարեան

Այս սրտաճմլիկ տողերն չատ են, զամենայն սիրտ թէ և քար, գթութեան մերձեցնելու, և մեք զայս ամենայն նախագուշակելով ոչ ունայն ազդակեցինք, ոչ ունայն հանգանակութեան լայն ձև և ասպարէզ տուաք:

Այսօր ամբողջ Փոքր-Ասիա, ի Պաղտատէ մինչև ցԿարին, ցՎան, ցՊիլէճիկ և ցՆիկոմիդիա, որպէս ի մօտոյ մանրամասնաբար պիտի յայտարարեմք նօթեալ կը հեծէ:

Սով կայ, երկիւղ կայ սովոյ ամառնային, վասն կայ և գուցէ սաստկագոյն երկրորդ սովոյ ձմեռնային, եթէ դրամական հիւծումն իսկ միանգամայն ի նկատի առնլով չի զինեմք այսօր մեր ամենայն կորովով ընդդէմ սովոյ ներկային:

Ուստի հրաւէր կը կարդամք հանգանակող մարմնոց, ըստ ահագնութեան համատարած սովոյ զկնոց աշխատութիւնն և աշխոյժ բազմապատկելեանց, տուողաց կրկին տալու, ի գործ օգնելու, հրաւէր թեան յեղյացողաց փութալ օգնելու, հրաւէր կը կարդամք գլխաւորապէս կանանց սեռին, ամբողջ մարմնով սովոյ դէմ իւր գթութեամբն կանգնելու, զի պէտք է որ գլխամք երբ գարնանային արեն մեր ճակատներն կը շոյէ, սով մերթ սառնաշունչ մերթ հրաշունչ զմարդ ի Հայաստան կը կոչկոտէ և ի Միջագետս կը խարշէ»:

Սովելոց Կ. Պօլսի Կենտ. Մասն. Ատենապետ

Ներսէս Կիւպէլեան

*) Այս նամակից յետոյ ստացանք մի նամակ, որի մէջ մասնաժողովը յայտնում է թէ ստացաւ մեզանից 15,000 ր.:

—

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ